АББАС СӘҺҺӘТИН ТӘРЧҮМӘ ЈАРАДЫЧЫЛЫҒЫ

XX әсрин әввәлләриндә јазыб-јарадан көркәмли Азәрбајҹан шаири А. Сәһһәтин јарадычылығында тәрчүмә мүһүм јер тутур. Рус классикләринин ше'рләрини илк дәфә азәрбајҹан дилинә тәрчүмә едән дә мәһз Аббас Сәһһәт олмушдур. Онун тәрчүмәсиндә көркәмли рус шаирләриндән А. С. Пушкинин, М. Ј. Лермонтовун ше'рләри бу күн дә тәравәтини итирмәмишдир. А. Сәһһәт тәрчүмә ишини халглар арасындакы мәдәни әлагәни мөһкәмләдән вә әдәбијјатын инкишафына көмәк едән бир васитә һесаб едирди. Идеја вә бәдии ҹәһәтдән исә онун тәрчүмәләри бөјүк гүввәјә малик иди. Шаирин тәрчүмәләри һәм Азәрбајҹан халгыны рус әдәбијјаты илә јахындан таныш етмиш, һәм дә Азәрбајҹан әдәбијјатынын инкишафына тә'сир көстәрмишдир.

Аббас Сәһһәт рус шаири И. С. Никитинин дә ше'рләрини тәрчүмә едиб. Мә'лумдур ки, И. С. Никитинин ше'рләриндә тәбиәтә, көзәллијә мәһәббәт, ушаглара гајғыкеш мүнасибәт хүсуси јер тутур. Һәмин кејфијјәтләри А. Сәһһәт дә өз тәрчүмәләриндә горујуб сахламыш вә даһа габарыг вермәјә чалышмышдыр.

А. Сәһһәт илк дәфә Никитинин «Детство веселое, детские грјозы...» мисрасы илә башланан ше'рини «Ушаглыг хатирәты» ады илә тәрчүмә едиб. Бу ше'р сәрбәст тәрчүмә олунмуш, сәрлөвһәси исә мүтәрчим тәрәфиндән гојулмушдур. Отуз ики мисрадан ибарәт олан бу ше'рдә Никитинин ситәмли һәјаты там долғунлуғу илә өз әксини тапыб. Ше'рин оrижиналынын биринчи ики мисрасында охујуруг:

Детство веселое, детские грјозы...
Толко вас вспомниш-улыбка и слјозы...

Тәрчүмәдә исә шаирин фикри дөрд лирик мисраја јерләшдирилмишдир:

Нә јахшыдыр ушаглығын һаллары,
Нә көзәлдир ушаглыг хәјаллары!
Јада кәлир ағламағым, шадлығым,
Бу дүнјанын гәминдән азадлығым.

Никитин бу ше'ри јазан заман, көрүнүр, хәстә имиш вә она јашлы бир дајә гуллуг едирмиш. Буну ше'рин өзүндән дә ајдын көрмәк олар:

Голову нјанја в дремоте склонила,
На пол с лежанки чулок уронила.

Тәрчүмәдә А. Сәһһәт нјанја—дајә әвәзинә нәнә, чораб јеринә исә әлчәк сөзләри ишләдиб, чешмәк ифадәсини әлавә едибди.

Мүркүләјир нәнәм тахыб чешмәјн,
Дүшүб јерә тохудуғу әлчәји.

Бу, ше'рә даһа да зәрифлик верир вә мә'насыны дәјишмир. Ше'рин икинчи бәндиндә дејилир:

Прогнали сон мој рассазы старушки,
Вот ја в лесу у порога избушки,
Ждјот к себе густаја колдунја седаја —
Змеј подлетајет, огон рассыпаја.
Замер лес темныј, ни свиста, ни шума,
Смотрјат деревја угрјүма, угрјүма!
Сердсе мојо замирајет-дрожит...
Зимнјаја вјуга шумит и гудит.

Һәмин бәндин тәрчүмәсини Аббас Сәһһәт ики мисра илә белә вермишдир:

Ширин-ширин нәнәм нағыллар дејир,
Мәним јухум гачыр, нәнәм әснәјир.

Үчүнчү бәнди исә

Дурур нәнәм мәним үчүн јер салыр,
Үстүмү өртүр, мәнә лај-лај чалыр.

кими тәрчүмә етмишдир.

А. Сәһһәтин лаконик тәрчүмәси ше'рин әсас мә'насыны версә дә, көрүнүр, мүтәрчим Никитинин һиссләрини нәзәрә алмајыб. Чох күман ки, бу ишдә А. Сәһһәтә ушаглыға гајғы вә мәһәббәт тә'сир едиб.

Никитинин отуз сәтирлик «Утро» ше'рини исә А. Сәһһәт «Јај сәһәри» башлығы алтында, 24 сәтирлә тәрчүмә едиб. А. Сәһһәт башлығы сәһәр әвәзинә јај сәһәри көтүрдүкдә көстәрир ки, үмумијјәтлә, сөһбәт јај сәһәриндән кедир. Тәрчүмәдә

...Мал-гараны чыхардырлар јатагдан...

әлавә олса да, бу, ше'рдәки тәсвири даһа да бөјүдүр. Һәмин ше'р Никитинин демәк олар ки, ән јахшы ше'рләриндән сајылыр. Никитинин өзү дә бу ше'ри чох севиб, ону мүвәффәгијјәтли сајыбды.

Үмумијјәтлә, А. Сәһһәтлә Никитини бир-биринә онларын тәбиәтә олан мәһәббәтләри бирләшдирир. Чох күман ки, буна көрә дә А. Сәһһәт тәрчүмәләриндә Никитинин ше'рләри чох јахшы вә дәгиг алыныбды.

Афәт ВӘЛИЈЕВА.

ДАШЛАШМЫШ ҺЕЈВАН ГАЛЫГЛАРЫ

Франса вә Болгарыстан алимләри Дорковода (Болгарыстан) биркә газынты ишләри заманы дөрд-беш милјон јашы олан 27 мүхтәлиф һејван галыглары ашкара чыхармышлар. Тәдгигатчыларын фикринҹә бу, тертик дөврүн сонларына аид олан јеканә тапынтыдыр.

Тапынтыларын әксәријјәти әсасән мастодонтун (гәдимдә јашајан нәһәнк һејван) әл-ајаглары, алмачыг сүмүјү вә көпәк дишләриндән ибарәтдир. Бу хортумлу һејван индики филин сәләфи һесаб едилир. Бундан әлавә һәр ајағында үч дырнағы олан атабәнзәр һејванын—һиппарионун (мүасир атларын әҹдады), кәркәданын сүмүкләри, әтјејәнләрин скелетләри, мејмунларын, чох надир марал нөвләринин, һәшәратјејәнләрин вә кәмиричиләрин дашлашмыш галыглары да тапылмышдыр.

11685
M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası